

ГРОШІ — представник вартості як загального еквівалента в обігу. Таким еквівалентом може бути як реал. товар (золото, срібло, благородні метали), так і знак (монети, паперові Г. тощо). Існують різні визначення Г., які значно відрізняються одне від одного, однак з точки зору пізнання їх сутності усі визначення можна об'єднати у дві великі групи у відповідності до двох осн. підходів: логіко-істор. та функціонального. Представники першого з них намагаються з'ясувати сутність Г. через визначення логіки історії їх розвитку, другого — через їх функціонал. форми, не порушуючи при цьому питання про їхню глибинну основу. Але ці підходи є альтернативними лише історично, у рамках боротьби наук. шкіл, що склалися. У реал. процесі пізнання вони можуть бути поєднані та доповнювати один одного. Г. з'явилися у процесі розвитку розподілу праці та обміну товарів. Незручності та втрати, які виникали при безпосеред. обміні товару на товар, призвели до того, що серед товарів виділявся один, який виконував роль заг. еквівалента. У різні часи у різних народів цю роль на певних етапах екон. розвитку відігравали товари, що були найбільш поширеними (худоба, хутро тощо), однак оскільки еквівалент повинен бути якісно однорід., легко ділитися, добре зберігатися і вміщати у невеликому об'ємі значну вартість, то найбільш придат. для цього виявилися благородні метали. Поступово роль заг. еквівалента закріпилася за золотом. Спочатку золото і благородні метали при обміні ділилися та зважувалися (грошово-металева форма представлення **вартості** товару), згодом вони набули форми зливків, на яких фіксувалися вага та проба, і, нарешті, з'явилися повноцінні монети, які одночасно були і реал. товаром, і знаком вартості, що дало можливість відокремити знак від того змісту, який він представляв. Поступово в обіг введено неповноцінні монети, паперові та ідеал. (електронні) Г. Всі ці форми Г. представляють вартість у товарообігу.

Сутність Г. реалізується через їх осн. функції та підфункції: міри вартості (як єдності підфункцій вираження вартості та представлення одиниці вартості), засобу обігу (єдність купівел. та платіж. засобів), нагромадження (поєднання заощадження та збереження вартості). Функція міри вартості проявляється у категорії ціни як грош. вираження вартості товарів. Вартість, представлена у грош. одиниці, становить масштаб цін. Коли роль Г. виконували благородні метали, масштаб визначався через золотий вміст грош. одиниці, зокрема рос. рубль 1897 вміщував 0,77 г золота. Нині золотий вміст грош. одиниці офіц. не встановлюється, що свідчить про остаточ. перехід від товар. до знак. та ідеал. форм Г. Виконання Г. функції засобу представлен-

ня одиниці вартості, за допомогою якої реалізується функція вираження вартості товару, інтегрується у функцію міри вартості.

Проте Г. не просто вимірюють вартість, а й представляють її в русі, у переході від одного суб'єкта екон. діяльності до ін., в оплаті товарів та послуг, у податк. платежах тощо, тобто є засобом платежу. Платіж. засіб виступає таким по відношенню як до продавця, так і до покупця, однак для останнього він слугує також купівел. засобом. Функції купівел. і платіж. засобів інтегруються у функцію засобу обігу, адже через ці функції товари приводяться в реал. рух. Для власника товару акт обміну «товар-гроші» є продажем, а для власника Г. — купівлею. У цьому акті Г. функціонують і як купівел., і як платіж. засоби. Саме завдяки такій єдності вони опосередковують рух товару і виступають засобом обігу.

Дві інтеграл. функції — міри вартості та засобу обігу — для Г. є найбільш істотними. Це їх внутр. функції, оскільки без них Г. не були б Г. Ін. функції, які можуть виконуватися або не виконуватися, є зовн. До них належать, насамперед, функція засобу нагромадження та її підфункції заощадження і збереження вартості. Коли в економіці (з різних причин) виникає необхідність нагромадження вартості, Г. тимчас. перестають виконувати функції засобу обігу і випадають з нього (при цьому важливим є збереження їх вартості). Суть заощадження полягає у вилученні Г. з обігу. Якщо суб'єкт заощаджує Г., не випускаючи їх в обіг, і при цьому вони зберігають свою вартість (не втрачаючи її, зокрема, внаслідок інфляції), результатом є нагромадження Г. Таким чином функції заощадження та збереження вартості інтегруються у функцію нагромадження. З огляду на їх органічну єдність ці функції часто не розділяють.

Функції міри вартості, засобу обігу та нагромадження і їх підфункції є осн., тобто такими, які внутр. і зовн. способами виражають сутність Г. Однак це не означає, що Г. не можуть виконувати ін. функції чи приймати ін. форми, зокрема виходячи на міжнар. арену вони починають виконувати функцію світ. Г. Спочатку цю роль відіграло золото, але поступово його замінила нац. валюта екон. розвинутих країн (долар США, британ. фунт стерлінгів тощо). Частково цю функцію виконують також колективні валюти (спец. права запозичення, євро та ін.). Проте функція світ. Г. виражає не способи здійснення сутності Г., а сфери і масштаб їхньої реалізації, що є розрізнення зовн. похід. функцій Г. з точки зору охоплення екон. простору. За цим критерієм Г. поділяють на локальні та глобальні (євро за такою класифікацією належить швидше не до світ., а регіон.

європ. Г.). У майбутньому на основі долара і євро може виникнути нова грош. одиниця більш глобал. характеру. У цьому випадку функцію світ. Г. будуть виконувати не локальні або регіональні грош. одиниці, а власне глобальні, тобто такі, що представлятимуть Г. всього екон. простору, а не його локальних утворень. Окрім власних, Г. можуть виконувати і привнесені (надані) функції (зокрема капіталу, кредиту, пільгову, стимулюючу), яких вони набувають, відіграючи певну роль у системі екон., соц. та ін. відносин. Однак ці функції Г. виконують включившись у зовн. їм системи, а їх визначеність виникає із зовн. середовища, а не внутр. сутності.

Приведена класифікація функцій ґрунтується на представниц. теорії Г., що встановлює, яким чином і у яких формах Г. реалізують свої можливості як представник вартості в обміні, що, у свою чергу, відкриває широкі можливості для подальшого аналізу феномену Г. і їх різних похід. форм. У процесі розвитку товарно-грош. обігу виникають різні представники Г., що реалізують певну конкретну функцію, підфункцію або їх комбінації,

зокрема з функції засобу платежу — [вексель](#), [банкнота](#), чек тощо. В Україні грош. одиницею є [гривня](#).

Рекомендована література

1. Харрис Л. Денежная теория / Пер. с англ. Москва, 1990;
2. Деньги. К., 1997;
3. Ющенко В. А., Лисицький В. І. Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні. К., 2000;
4. Гальчинський А. С. Теорія грошей: Навч. посіб. К., 2001;
5. Гроші та кредит. К., 2001;
6. Мазараки А. А., Ильин В. В. Философия денег. К., 2004;
7. Габбард Р. Г. Гроші, фінансова система та економіка / Пер. з англ. К., 2004;
8. Гриценко А. А. Развитие форм обмена, стоимости и денег. К., 2005.

[А. А. Гриценко](#)

Бібліографічний опис:

Гроші / А. А. Гриценко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-32034>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).